

הפוליטיקה של התכנון: חוק התכנון והבנייה 2

התחדשות והצעת וועדת המערכת

עם פטירתם לאחרונה של שלושה מחברי המוערכים, נדרש לרענן ולהצעיר את וועדת המערכת של תכנון. שלושה מועמדים מעולים נענו לבקשתי להצטרף לצוות המערכת; שניים נוספים הוצעו לייצג את האיגוד בוועדת המערכת.

חברי וועדת המערכת החדשים הם:

- עו"ד אמיר בשאראת, וועד המנהל איגוד המתכננים בישראל, חיפה.
- פרופ' רות חננאל, החוג למדיניות ציבורית, אוניברסיטת תל אביב.
- פרופ' ניר מועלם, הפקולטה לארכיטקטורה ובינוי ערים, הטכניון, חיפה.
- פרופ' טליה מרגלית, ביה"ס לאדריכלות, אוניברסיטת תל אביב.
- ד"ר רחל קטושבסקי, יו"ר איגוד המתכננים בישראל, הפקולטה למדעי הרוח והחברה, מדעי הסביבה, הגיאוגרפיה ותכנון ערים, אוניברסיטת בן גוריון, באר שבע.

ברוכות וברוכים הבאים לחברינו החדשות. ים בוועדת העורכים. אני מצפה לשיתוף פעולה ארוך ופורה בינינו.

א. אלכסנדר

הערות

1. סולומון, ע'. "אושרה הקמת 5 יישובים יהודיים על אדמות כפרים בדואיים לא מוכרים בנגב", **הארץ** 26/1/2026 vol 107/32519 עמ' 8. החלטה זאת בסתירה מוחלטת למדיניות התכנון התקפה לפי הוראותיה של תמ"א 35.
2. איגוד המתכננים בישראל, עמדת איגוד המתכננים בישראל: תכנון היישובים הערבים בגליל - כתבתו של קלמן ליבסקינד, 17/8/26.
3. ליבסקינד, ק'. (14 באוגוסט 2026). **תחקיר: כך מאשרת מדינת ישראל בנייה בהיקפי ענק ביישובים הערביים בגליל, ומקדמת רצף טריטוריאלי שעלול לחנוק את היישובים היהודיים ולהוביל לביתור המדינה במלחמה הבאה. מקור ראשון**. <https://www.makorrishon.co.il/magazine/>

ב-25/1/2026 אישרה הממשלה הקמת 5 יישובים יהודיים חדשים בנגב, כחלק מתוכנית להקמת 7 יישובים חדשים בין באר שבע ודימונה.¹ החלטה זו היא דוגמה נוספת לפוליטיקה של התכנון, שבה דנתי ב"דבר העורך" האחרון שלי. גם כאן נעשה שימוש בתכנון מכוח חוק התכנון למטרות פוליטיות: מדיניות פיזור האוכלוסייה המסורתית, שנועדה לקדם את יהוד הנגב.

ויכוח שנערך לאחרונה בנושא תכנון ההתיישבות בגליל מספק מבט מרתק נוסף על הפוליטיקה של התכנון.² ליבסקינד בכתבתו יוצא נגד תוכניותיו של פרופ' ראסם חמאסי ליישובים ערביים בגליל, בטענה שהן יוצרות רצף טריטוריאלי אשר (במקרה של עימות) ינתק את הגליל מישראל.³ נייר העמדה של האיגוד מגן על תוכניותיו של פרופ' חמאסי מפני האשמותיו של ליבסקינד כקונספירציה נגד האינטרסים הלאומיים של ישראל. רומזים שתכנון אינו פוליטי, הכותבים מהללים את התוכניות כתוצר מעולה של תכנון טכני-מדעי הוגן ורציונלי, המקצה שטחי קרקע להרחבת היישובים הערביים כדי לתת מענה נאות לביקוש הצפוי על בסיס תחזיות גידול האוכלוסייה, ובינוי בצפיפויות התואמות את מיטב הפרקטיקות התכנוניות.

אין ספק שזו הייתה כוונתו של פרופ' חמאסי וכך גם של רשות התכנון כאשר הזמינה ממנו את התוכניות. איני יודע אם כוונות טובות אלה אכן התממשו; הדבר תלוי בשאלה אם התוכניות אושרו כתוכניות סטטוטוריות תקפות. לא תמיד זה היה המצב, והספקות שלי באשר למעמדן של תוכניות חמאסי מבוססים על גורלן של תוכניות דומות בעבר.

במהלך שנות ה-90 וה-2000 היו פרקטיקות התכנון של רשות התכנון בכל הנוגע ליישובים הערביים פוליטיות בעליל, כפי שהראה תחקיר ביקורתי של במקום. הסקר והניתוח שהוא ערך לתוכניות הסטטוטוריות, שאושרו עבור יישובים ערביים, העלו כי שטחי ההרחבה שלהם הוגבלו באופן שיטתי בהשוואה לתוכניות עבור יישובים יהודיים דומים. הדבר נעשה בשתי דרכים: האחת הייתה הערכת חסר של גידול האוכלוסייה הצפוי עד אופק התכנון; האחרת הייתה בינוי למגורים בצפיפויות גבוהות בהרבה.

הבחינה שאני מציג כאן, וב"דבר העורך" הקודם שלי, של פרקטיקות תכנון מן העבר ושל ההווה, בכוחו של חוק התכנון, מלמדת כי הפוליטיקה של התכנון עדיין חיה ובוועת. אין בכך משום הפתעה, שכן, כפי שהראה Mazza היטב, הקצאה פוליטית של זכויות ומשאבים היא פונקציה אינטגרלית של התכנון.

[investigative-magazine/article/359998?fbclid=IwY2xjawUfWkBwZG9mBWV4dG4DYWVtAjEwAHNydgMGYXBwX2lkEDlyMjAzOTE3ODgyMDA4OTIAAR7QPytosh6wlhtAqKTo4ovElknvXH4yzPXOyip12EVH_9gMMH1SATVmoVaig_aem_NMuTSGe8F-R7jYRFrn6r4A](https://www.investigative-magazine.com/article/359998?fbclid=IwY2xjawUfWkBwZG9mBWV4dG4DYWVtAjEwAHNydgMGYXBwX2lkEDlyMjAzOTE3ODgyMDA4OTIAAR7QPytosh6wlhtAqKTo4ovElknvXH4yzPXOyip12EVH_9gMMH1SATVmoVaig_aem_NMuTSGe8F-R7jYRFrn6r4A)